

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Jana Dlaska
Debata Tikkanen – Kihlman. Preludium. Díla – přijetí – polemika.
(FF UK, 2010, 364 str. + přílohy)

Svůj oponentský posudek bych rád uvedl konstatováním, že můj podíl na obhajobě disertační práce Mgr. Jana Dlaska je především výsledkem jisté akademické nouze. Byl jsem požádán, abych se k jeho disertační práci vyjádřil coby oponent, jakkoli má odborná způsobilost k tomu nedostačuje. Jsem sice absolventem oboru finský jazyk a literatura, avšak zabývám se především dějinami finštiny a *Kalevalou*, zatímco soudobou literaturu včetně té finskošvédské (ne ovšem už její kritickou recepci) sleduji pouze velmi příležitostně. Z těchto důvodů jsem práci schopen posoudit jen jako „akademický čtenář“, a to především z hlediska její metody, struktury a sdělnosti argumentace.

Disertační práce Mgr. Jana Dlaska zkoumá ve velkém záběru sociokulturní a literárněhistorické pozadí „debaty Kihlman-Tikkanen“, polemiky vzešlé ve Finsku v polovině 70. let minulého století, k níž zavdaly bezprostřední příčinu krátce po sobě vydaná díla těchto dvou klasiků finskošvédské literatury - Kihlmanova díla *Dyre prins* (1975) a Tikkanenova opusu *Brandövägen 8* (1975) -, resp. jejich následná televizní debata. Dlask se pokouší objasnit mnohovrstevnaté kořeny vzniklé polemiky na základě chvályhodného studia pramenů, a to především dobových kritik a dalších článků z tisku, resp. záznamu z televizního vystoupení obou spisovatelů. Práce obráží vysoký stupeň erudovanosti autora, jeho bezpečnou orientaci v složitých souvislostech finské, švédské a švédskofinské kulturní a politické scény poloviny 70. let i jeho mimořádné zaujetí zkoumaným tématem, jež je v této šíři zpracování nové nejen v kontextu české a slovenské skandinavistiky, ale nejspíše i v kontextu skandinávském. Dlaskův dlouhodobý zájem o problematiku finskošvédské literatury z kulturně-sociologické perspektivy prokazuje fakt, že společenské tematické v díle Christera Kihlmana věnoval před lety (2000) už svou práci diplomovou. Disertační práce obsahuje celou řadu cenných a rozsáhlých dobových příloh.

Pokud jde o připomínky k předkládané disertační práci, pak zásadní výhradu – jež je závažnější, než by se snad na první pohled mohlo zdát – vyslovuji ke způsobu výkladu, jazyku a stylu. Doktorand naplňuje své motto v tom smyslu, že píše o tom, čemu rozumí, není však obratným stylistou, nevládne spolehlivou češtinou a nemá dar průzračného výkladu.

Školácky se utápí v dlouhých souvětích, jako by chtěl čtenáři za každou cenu sdělit všechno najednou. V důsledku toho je vzápětí nucen zařazovat četné vsuvky, takže smysl celku musí čtenářská pozornost udržovat jen s největším úsilím a často jej bohužel ztrácí (nadužívání participií, četné *garden paths*, interpunkční nedostatky).

Toporným a mnohmluvným způsobem podání však doktorand nešetří nejen svého čtenáře, nýbrž ani sám sebe. Obširný výklad s řadou opakujících se pasáží, jakoby vedený snahou zaznamenat každou v pramenech vyčtenou podrobnost, připomíná místy spíše nepřilíš zredigované autorské zápisky (v práci např. zcela schází systém křížových odkazů a dílčích zobecnění, v záplavě jmen a zkratk jinak nezbytný). Mnohdy neúnosně složité syntaktické struktury jsou vedlejším produktem zvolené metody – faktografické reprodukce. Prohřešky proti češtině v těchto partiích pak jdou možná na vrub překladům ze švédštiny a finštiny, jež snad byly pořízeny jako „pracovní“, avšak v práci později již zůstaly beze změny (to by potvrzovala také skutečnost, že rekapitulující pasáže z textu vystupují jasněji).

Celkovým logickým důsledkem je nedostatečná jasnost, kdy čtenář není navíc vždy schopen dostatečně zřetelně rozlišit, kde zaznívá hodnotící hlas autorův a kde se doktorand stále

ještě opírá o své prameny (pasáže explicitně označené např. „analýza“ či „shrnutí“ jsou přitom povětšinou jen stručné). Oč výraznější je zde Dlaskova role shrnujícího zpravodaje, o to více by měl vzápětí vyniknout také jeho hodnotící, bilancující komentář. Je zřejmé, že svou roli zde kromě objemu materiálu v daném čase sehrála právě zvolená „zpravodajská“ metoda práce. Nabízí se proto otázka, zda si materiál, sebraný skutečně mravenčí prací v nejrůznějších zdrojích a svou bohatostí dosvědčující autorovu důvěrnou obeznámenost s tématem, nezasloužil jinou metodu zpracování. Možná by bývalo šťastnější i snazší, kdyby Jan Dlask na základě předběžné analýzy stanovil několik souborů relevantních kritérií a ta posléze přehledně – např. tabulkově – zpracoval a teprve poté synteticky komentoval. Namítat po mém soudu lze i vůči teoretickému rámci či zázemí práce. Zdá se mi totiž, že bourdieuvská teorie pole – stejně jako odkazy k dalším teoretickým konceptům (Varpio, Tarkka, Lejeune) – není integrální součástí práce, ale působí spíše jako volně naroubovaná (srov. v této souvislosti fakt, že se s „poli“, „sektory“ a dalšími koncepty v práci nepracuje nikterak soustavně). Neústrojně zapracovaná teorie pak pro mě v důsledku komplikuje strukturu i jazykový výraz práce. Dovolím si zde i kacířsky podotknout, že u práce tohoto druhu bych „předepsanou“ teoretickou část či kapitolu nepokládal za bezpodmínečně nutnou.

Celkově se zdá, že koncepci i obhajobě předkládané disertační práce měla být věnována větší péče. Téma i hloubka, v níž je pojednáno, přesahuje, domnívám se, běžné možnosti česko-slovenské kritické recepce. Proto by snad bývalo bylo na místě, aby Dlaskova práce byla napsána finsky nebo švédsky – jak to ostatně za předem stanovených okolností umožňuje i studijní řád – a dočkala se kvalifikované oponentury jednak českého odborníka-skandinavisty, jednak skandinávského specialisty. Snadněji by si pak svými novými zjištěními i nacházela čtenáře na finské, švédské a finskošvédské literárněkritické a literárněhistorické scéně.

Otázky k obhajobě:

1. Prosím o jasné a přehledné shrnutí hlavních bodů, jež ústřední debatu Kihlman-Tikkanen stavějí na základě doktorandova rozboru do nových či alespoň proměněných souvislostí /pozn.: jakkoli jsou jeho Teze napsané mnohem jasněji a přehledněji nežli text práce, ani z nich tento pregnantní výčet závěrů a zjištění jednoznačně jasně nevystupuje (zde srov. též nejasný vzájemný vztah jednotlivých částí Závěru práce)/.
2. Prosím o stručný výklad, v čem jsou použité teoretické koncepty především Bourdieuvy pro práci nezbytné, tj. jak by se práce včetně svých závěrů lišila, kdyby bývaly použity nebyly.
3. Co se přesně chápe „předporozuměním“ v konkrétní aplikaci na téma a materiál?
4. Lze nějak objektivizovat „horizont očekávání“? Jak se stanovuje jeho „profil“ (str. 187 aj.)?

Závěrem konstatuji, že odborný záběr předkládané disertace, hloubka doktorandových znalostí o zkoumané problematice, náročnost přípravy materiálu i zaujetí, které text přese všechno zrcadlí, v celkovém hodnocení pro mne nad výše uvedenými výhradami v úhrnu převáží. Disertační práci proto doporučuji k obhajobě. Konečné hodnocení disertace nechť vyplýne z průběhu obhajoby.

V Praze, 27. srpna 2010

Doc. PhDr. Jan Čermák, CSc.